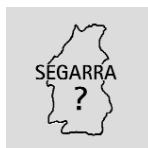

escultura

MARE DE DÉU DE CAMP-REAL

Nucli: Massoteres
Distància des de Cervera: 20 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Dins del Santuari de la Mare de Déu de Camp-Real

Tipologia: Talla
Època: s. XX
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/culte
Actual: Religiós/culte

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Talla que es pot venerar actualment al santuari de Camp-real

La imatge que es venera actualment va ser realitzada després de la Guerra Civil espanyola, i és una còpia de l'original cremada l'any 1936.

La Verge i el nen Jesús es representen asseguts en un gran tron. La Verge mira de front i està coberta amb un vestit daurat i un mantell blau que li cobreix el cap i li baixa pel cos fins als peus, tapant-li les cames; porta la corona amb els dotze estels i amb la mà dreta sembla adreçar-se als fidels mentre amb l'esquerra sosté el seu fill, lleugerament girat cap a ella, el qual està assegut sobre la seva cama esquerra i porta a la mà esquerra la bola del món i amb la dreta ens beneeix.

Els rostres de les dues figures són força inexpressius. Les seves mides són 98 centímetres d'altura, 45 d'amplada i 40 de fondària, inclòs el tron.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La imatge original de la Mare de Déu de Camp-real fou cremada l'any 1936 en iniciar-se la Guerra Civil espanyola, però un cop acabada, el senyor Joan Robles, del Palau d'Anglesola, en va fer una reproducció.

Segons la llegenda, aquesta Verge fou trobada sobre una roca anomenada la Roca Ferrada, i es van portar en processó fins a Camp-real, d'on desaparegué i retornà al lloc on l'havien trobat. Novament la tragueren per dur-la aquest cop a l'església de Massoteres, d'on tornà a desa-

parèixer per retornà a la Roca Ferrada. Per tercer cop l'agafaren i la col·locaren dins l'església de Camp-real, on obriren una finestra des d'on es veia el lloc on s'havia aparegut, restant per sempre més en aquest santuari.

Els habitants dels tres nuclis que integren el terme de Massoteres veneren aquesta imatge, a la qual acudien els fidels amb peticions de qualsevol mena.

Les processons que es feien durant tot l'any des de Massoteres, Palou i Talteüll a Camp-real eren per la Mare de Déu de març, en què es feia un aplec, però des que el 25 de març no és festiu la celebració s'ha traslladat al diumenge següent. Dilluns de Pasqua la gent es quedava a dinar pels voltants un cop acabats els oficis religiosos, però ara ja no. El 29 d'abril, Sant Pere Màrtir, la gent hi anava a beneir el rams que després es plantaven als camps, ja què es deia que el ram beneït deslliurava aquell camp de pedregades; aquest acte estava també lligat a la creença que la Verge era protectora de la fertilitat i en el cas d'un part distòsic, el mantell de la Verge es col·locava sobre el llit de la partera. El primer diumenge de maig es manté l'aplec més nombrós, en què es canten els goigs durant la missa. Antigament, del dia 1 al 7 de maig es feien processons a Camp-real demanant la pluja i perquè no pedregués. El dia del Roser, primer diumenge d'octubre, la gent s'hi troba per donar gràcies per la collita. Finalment el 8 de desembre, festivitat de la Immaculada Concepció, es celebra la darrera trobada col·lectiva de l'any.

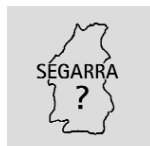
BIBLIOGRAFIA

-BELLMUNT, Joan, *Devocions Marianes Populares*. Segarra. Lleida 2001, ps. 74-83.

-BELLMUNT, Joan, *Fets, costums i llegendes*. La Segarra II. Lleida 1998, ps. 88-92.

-Llobregós Informatiu núm 17. Torà 2006, p. 27.

ESTELA DISCOÏDAL DE MASSOTERES

Nucli: Massoteres
Distància des de Cervera: 19 km
Accés: Carretera
Indret: Dins l'antic fossar que envolta l'església

Tipologia: Estela funerària
Època: Medieval/Moderna
Estil: Popular
Estat de conservació: Dolent
Interès: Alt

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Objecte de culte
Actual: En desús/Element d'interès escultòric

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Com a mínim fins l'any 1995 es localitzaven dues esteles en aquest fossar de l'antiga església de Sant Simeó, però actualment tan sols en sobresurt una per entre les herbes i els matolls.

L'estela discoïdal que trobem a Sant Simeó té unes mides de 53 centímetres de diàmetre del disc i 13 de gruix; el peduncle està totalment ensorrat. Es troba en força mal estat de conservació, molt erosionat pels efectes climàtics i amb la pedra plena de taques de verdet. Una de les cares està totalment erosionada i no es pot veure cap relleu, mentre que a l'altra es dibuixa la figura d'una creu amb els braços oberts en forma curvilínea, de vores còncaues, amb una flor de sis pètals en la intersecció dels braços. Es troba en molt mal estat i el relleu és difícil d'apreciar.

La flor de sis pètals ja es localitza en la cultura etrusca, on tenia el mateix significat que en el cristianisme: simbolitza la creença en la immortalitat i l'eternitat. Com que protegia a vius i a morts trobem gravada aquest símbol tant en esteles com en llindes de portes o finestres. La seva representació iconogràfica respon a dos models: 1) la flor de sis pètals disposats a igual distància l'un de l'altre; 2) es juxtaposen, a manera de creu, en forma de crisma de braços curvilínis i vores còncaues que es toquen pels extrems, donant una creu de sis braços que fa l'aspecte de formar part d'un món intemporal.

Disc de l'estela, enfonsada al terra i voltada d'herbes, on s'aprecia el gravat de la creu i la sexifòlia al centre

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La funció original de les esteles discoïdals és delimitar un context funerari en un espai. Malgrat el seu origen prehistòric, el seu estudi ens permet conèixer millor el món funerari medieval i modern.

Tal com s'acaba de constatar, l'origen de les esteles el trobaríem en els menhirs-estàtues antropomorfes d'era megalítica. Tal com assenyala J. Miró, el món rural és essencialment estàtic i tradicionalista, és a dir, conservador; aquestes característiques també les podem aplicar a les formes artístiques, de manera que l'art rural o popular ens va transmetent reminiscències neolítiques, com són els motius que trobem a les esteles discoïdals. Amb la cristianització del món rural encara hi van romandre ritus i creences precristianes que es manifestaven en símbols, els quals seran assimilats i transformats en elements propis de la creença en la salvació a través de la figura de Jesús.

Les esteles discoïdals són pròpies de tota la Península Ibèrica, sobretot al País Basc, però també en trobem per la resta d'Europa i el Pròxim Orient. A la comarca de la Segarra els precedents prehistòrics més coneguts són les esteles de Passanant i de Preixana; aquesta darrera pertany a l'Edat del Bronze (c. 1200 a.C.) i té gravada una representació antropomòrfica de forma esquemàtica que prefigura la forma antropomòrfica que tindran les futures esteles medievals.

Aquestes esteles són un senzill monument funerari de realització majorment rústega, feta per humils camperols amb més bona voluntat que no pas destresa, que solen estar impregnades d'un fort sentiment religiós i simbòlic. S'orientaven d'est a oest.

L'estela més antiga coneguda a Catalunya pertany a mitjans del segle IX. Sabem per documents del 1080 que dins l'àmbit musulmà també s'utilitzaven esteles amb inscripcions i amb la mateixa funció. Malgrat la dificultat que existeix per poder datar correctament una estela, és de suposar que gran part de les que trobem en els nostres cementiris corresponen a l'Alta Edat Mitjana; eren senzills blocs de pedra col·locats prop de la capçalera de les sepultures a fi d'evitar la seva profanació o destrucció. Durant els segles X i XI predominen les esteles anepigràfiques, és a dir, consistents en una pedra rectangular, allargassada i clavada o enfonsada prop del cap o damunt l'espatlla, però des dels segles XII i XIII s'imposen les esteles discoïdals amb algun signe gravat.

Les esteles de la Segarra són fetes amb pedra del país, arenosa blanca o saulonenca, molt fàcil d'erosionar-se i que, en part, ha provocat el mal estat en què ens han arribat moltes d'elles.

La forma més comuna és la d'un disc amb peduncle inferior; el disc sol estar decorat amb motius generalment geomètrics que ens fan descobrir un món de ritmes-símbols que estilísticament i iconogràficament solen ser d'origen prehistòric, com ja s'ha especificat abans, pròpiament neolític, barrejant-se iconografia pagana i cristiana.

Molts dels símbols que apareixen a les esteles també els trobem gravats en sarcòfags de la baixa romanitat i medievals i en l'art visigòtic, asturià, mossaràb i romànic.

Sembla que és durant el neolític (5000 - 2500 a.C.) que apareixen símbols plens de significat de tipus geomètric, molts dels quals s'aniran repetint al llarg dels segles i en diferents religions.

Els que estan més documentats i estudiats són:

a) el cercle: des del neolític representa el sol i la lluna; a Egipte l'eternitat i l'infinít; a la Xina el món sense principi; pel cristianisme expressa l'eternitat de Déu, el cel i la perfecció, principi i fi de totes les coses.

b) el sol: al neolític comença el seu culte per la seva importància dins el món agrari; el cristianisme compara Jesús amb el sol i està documentat que els primers cristians pregaven encarats cap a ell. Alguns animals estan associats al sol esdevenint significats cristolò-

gics: pelican, àguila, toro, cavall blanc, cèrvol, moltó, anyell, gall (aquest darrer també és símbol de la resurrecció i està associat amb creences de màgia i fetille-ria). El sol, que mor cada dia i reneix, condueix les ànimes al més enllà, cap a l'altra vida.

c) la creu: també és d'origen prehistòric i símbol de l'església cristiana, ja que Jesús mor a la creu per resuscitar.

d) el crismó: cercle decorat amb sis radis a igual distància (potser és la base de la flor de sis pètals). des del segle II que es va reduir a una "P" i una "X" juxtaposades.

e) flor de sis pètals o sexifòlia: expressa la creença en la immortalitat i l'eternitat. Protegia morts i vius (i ja la trobem gravada en una estela etrusca) i per això la trobem en esteles funeràries però també en llindes de portes i finestres i en algunes arquivoltes d'esglésies romàniques. Iconogràficament pot tenir diferents representacions.

f) les rosàcies: la iconografia cristiana primitiva uneix la rosàcia solar i celeste amb la creu. El seu món simbòlic va unit al número vuit, sobretot en època medieval. Es localitza en llocs relacionats amb la mort com a símbol de resurrecció i vida eterna. A les esteles discoïdals figuren vuit cercles concatenats a l'entorn de la sexifòlia.

g) l'arbre: símbol de gran riquesa iconogràfica. Objecte de culte des de les primeres cultures. Fou assimilat pel judaisme com a símbol còsmic i integrat al cristianisme. És símbol de fertilitat i diferents espècies van associades a diferents déus. A l'art iranià es representava un arbre entre dos animals o éssers fabulosos, tema que anà passant per diferents cultures fins arribar al cristianisme. L'arbre com a arbre de la vida que dona immortalitat (Gènesis). El cristianisme també li donà el significat de Crist com a arbre de vida, és a dir, morim per renéixer. El xiprer, arbre de fulla perenne que trobem als cementiris, és símbol de vida eterna. Arbre i creu s'entrecreuen per significar vida eterna en l'art copte-etiòpic.

h) anyell místic: el cristianisme primitiu representa Jesús com a Bon Pastor. Al llarg del temps se l'ha representat de diferents formes. Animal sacrificat com a menja pasqual, és el símbol de Jesús sacrificat per nosaltres.

i) els quatre evangelistes: l'esquematzació dels seus símbols acabà en quatre cercles que poden aparèixer sols o bé en els quatre angles de la creu.

j) la mà oberta: un dels primers símbols utilitzat per l'home, de gran força expressiva. A través de les diferents cultures ha tingut diversos significats. Des del cristianisme primitiu s'ha pregat amb les mans obertes cap al cel (encara avui es fa en moltes comunitats cristianes quan es resa el Parenostre); també significa la benedicció divina.

k) la mà que beneeix o Dextera Divina: la mà de Déu amb tres dits alçats que simbolitza la seva majestat.

l) el gall: símbol cristià de la resurrecció.

m) ocells: expressa l'alliberament de l'ànima que vola

després de la mort. A les catacumbes solia ser representat amb una branca d'olivera al bec.

n) quadrúpedes: lligat a un símbol heràldic.

o) castells: es representa esquematitzat i, amb tota probabilitat, es refereix a un personatge emparentat amb el món feudal.

p) torres i variants: relacionat amb famílies de patronímic derivat de torre.

q) senyes d'oficis i escuts gremials: la representació d'eines d'un ofici ens parla de la feina del mort, mentre que la representació del gremi es fa a través d'un escut de tres angles amb el símbol del gremi.

r) esteles epigràfiques: a la zona catalano-occitana se n'han localitzat datades al segle IV. L'estudi de l'epigrafia ajuda a datar-les i ens aporten informació sobre el difunt.

s) esteles antropomorfes: recorden la silueta humana i per les seves característiques s'emparenten amb estàtues-menhirs i ídols prehistòrics. La seva forma és un cercle (el cap) amb peduncle (coll) sobre forma rectangular que figura el cos. També es consideren antropomorfes les de cercle amb una cara totalment esquemàtica i arcaica en relleu, amb peduncle.

BIBLIOGRAFIA

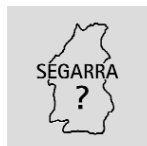
-MIRÓ, J.M., *Esteles funeràries discoïdals de la Segarra*, ps. 17-106.

-MIRÓ, J.M., *Dues esteles funeràries discoïdals al Museu Duran i Sanpere de Cervera (La Segarra)* dins Miscel·lània Cerverina I. Cervera 1983, ps. 87-91.

-PÉREZ, J.M.; SUNYER, Miquel; RAMS, Pere, *Evidències arqueològiques del ritual de la mort a la Terra Alta Medieval*. Batea 2001,

-RIU, Manel, *Alguns costums funeraris de l'Edat Mitjana a Catalunya*. Barcelona 1982, ps. 37-38.

PICA BAPTISMAL DE MASSOTERES

Nucli: Massoteres
Distància des de Cervera: 19 km
Accés: Carretera
Indret: Dins l'església parroquial

Tipologia: Pica baptismal
Època: c. ss. XVI - XVII
Estil: Popular
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religió/culte
Actual: Element d'interès escultòric

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

La pica baptismal de l'església de Sant Salvador està situada enfront de la porta d'entrada, just a la paret contrària. Està en força mal estat i la pintura s'ha perdut.

És tota de pedra i la part superior es recolza sobre un peu rodó molt mal·mès, que està treballat en algunes zones de cos rodó i en d'altres rebaixades, però les dues peces no queden ben encaixades, segurament perquè el peu i la pica que veiem originalment no anaven juntes.

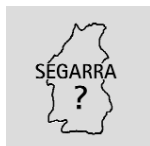
Les mides de la pica són 100 centímetres d'alçada per 64 de diàmetre d'obertura de la copa i 32 de profunditat. La decoració de la copa és renaixentista, amb l'interior llis i exteriorment dividida en tres zones horitzontals separades per dues franges de cos rodó. La part inferior està decorada a manera d'arcs cecs rebaixats separats per bandes amples, que per les restes que queden sembla que estaven pintades amb colors diferents: tota la decoració està treballada en biaix de dreta a esquerra.

La segona zona, més estreta, té la mateixa decoració però recta i els arcs cecs acaben també en forma circular. La part superior és llisa però a la meitat de l'amplada fa un graó de manera que la zona més alta està més enfonsada i tapada amb una fusta moderna.

Imatge de la pica baptismal

PICA D'AIGUA BENEÏDA DE MASSOTERES

Nucli: Massoteres
Distància des de Cervera: 19 km
Accés: Carretera
Indret: Dins l'església parroquial

Tipologia: Pica d'aigua beneïda
Època: c. ss. XVI - XVII
Estat de conservació: Regular
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:
Original: Religiós/culte
Actual: Religiós/culte

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Aquesta pica d'aigua beneïda que trobem dins l'església de Sant Salvador, just entrant a l'esquerra, està construïda amb pedra i recolza sobre un fust, també de pedra, que amb tota seguretat no és l'original. Aquest peu té una base quadrada amb els angles arrodonits, mentre que el fust és una peça rectangular amb els quatre angles axamfranats.

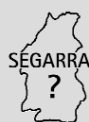

Pica d'aigua beneïda de pedra

La pica té 90 centímetres d'alçada per 53 de diàmetre de la copa i 12 de profunditat. No té restes de pintura però és possible que originàriament estigués pintada. L'interior és llis però exteriorment està decorada amb elements renaixentistes.

Tant la part superior com la inferior estan delimitades per una franja llisa entre les quals es treballaren, rebaixant la pedra, arcs cecs que alternen amb franges de pedra no rebaixada, donant un efecte de moviment a l'obra.

PICA D'AIGUA BENEÏDA DE MASSOTERES

Nucli: Massoteres
Distància des de Cervera: 19 km
Accés: Carretera
Indret: Dins l'església parroquial

Tipologia: Pica d'aigua beneïda
Època: baixmedieval?
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:
Original: Religiós/culte
Actual: Religiós/culte

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Pica d'aigua beneïda que trobem a l'interior de l'església de Sant Salvador, just entrant a la dreta. Tota ella de pedra i formada per la pica o copa que es recolza sobre el fust i aquest sobre un peu.

Sobre un peu quadrat s'aixeca un fust de forma

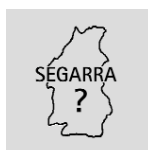
Pica d'aigua beneïda d'aspecte força rústec

octogonal que està unit a la pica de forma ben maldestra, refermant la idea que pica i peu originàriament no anaven junts.

La pica fa 85 centímetres d'alçada per 53 de diàmetre de la copa i 10 de profunditat. És de forma circular i la pedra està molt gastada. L'interior és llis i la part exterior

alterna franges rebaixades amb d'altres que no ho estan. Els darrers vuit centímetres estan buidats uns dos centímetres cap a l'interior. Té un aspecte molt rústec i per la seva forma i aparença sembla d'època medieval; potser pertanyia a l'antiga església de Sant Simeó.

PICA D'AIGUA BENEÏDA DE PALOU

Nucli: Palou de Torà
Distància des de Cervera: 22 km
Accés: Carretera
Indret: *Dins l'església parroquial*

Tipologia: Pica d'aigua beneïda
Època: s. XVIII
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:
Original: Religiós/culte
Actual: Religiós/culte

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

La pica d'aigua beneïda localitzada dins l'església parroquial de Sant Jaume de Palou està adossada a la paret, just a la dreta de la porta d'entrada al temple.

Està feta de pedra i fa 52 centímetres de diàmetre i 12 de profunditat.

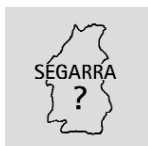
Detall de la pica

La seva part exterior és de pedra picada i interiorment està decorada a manera de petxina. No està pintada i la seva aparença és més

aviat poc reeixida, construïda segurament per un artesà d'habilitats limitades.

És possible que aquesta pica es col·loqués en el temple durant el segle XVIII, època en què hi hagué diferents reformes dins de l'església.

PICA BAPTISMAL DE TALLEÜLL

Nucli: Talleüll
Distància des de Cervera: 20 km
Accés: Carretera
Indret: *Dins l'església parroquial de Sant Pere*

Tipologia: Pica baptismal
Època: s. XII-XIII
Estil: Romànic
Estat de conservació: Dolent
Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ:
Original: Religiós/culte
Actual: Element d'interès escultòric

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Imatge de la pica en què pot veure's clarament l'encaix de la tapa

A l'interior de l'església romànica de sant Pere de Talleüll, just enfront de la porta d'entrada, trobem inserida dins el mur la pica baptismal, d'origen medieval.

No té peu i està construïda amb pedra del país. És de forma circular, molt malmesa en la seva part inferior, sense cap mena de decoració, fet que li dona un aspecte molt auster. Són visibles els quatre encaixos on es fixava la tapa, ara desapareguda.

Les seves mides són 40 centímetres d'alçada a la part més conservada (la zona inferior està trencada esbiaixadament) per 90 centímetres de diàmetre de la boca i 35 de profunditat de la mateixa.

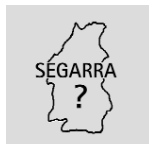
CONTEXT HISTÒRIC

Segons trobem documentat a Catalunya Romànica, per tota la geografia catalana s'han localitzat piques de forma esfèrica sense cap decoració, que per aquest motiu són difícils de datar. Es creu que podrien ser dels segles XII o XIII, però no es descarta cap altra datació.

BIBLIOGRAFIA

- *Catalunya Romànica: la Garrotxa*, vol IV. Barcelona 1990, p. 127.

PICA D'AIGUA BENEÏDA DE TALLEÜLL

Nucli: Talteüll
Distància des de Cervera: 20 km
Accés: Carretera
Indret: *Dins l'església parroquial de Sant Pere*

Tipologia: Pica d'aigua beneïda
Època: ss. XVI - XVII
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/culte
Actual: Religiós/culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Pica d'aigua beneïda feta totalment de pedra, composta de base, fust i copa. L'alçada total és de 94 centímetres, mentre que la copa té un diàmetre de 50 centímetres i 1/2 d'altura interior.

La base és una peça quadrada sobre la qual recolza un fust amb dos toros, un que enllaça el fust amb la base i l'altre amb la copa: la resta del fust són dos tambors separats per una peça cilíndrica i dues més que uneixen els tambors al toro.

La copa és de caire clàssic, amb l'interior molt malmès de manera que no es pot saber si era llis o tenia alguna mena d'ornamentació, mentre que l'exterior presenta decoració gallonada, amb la part superior acabada amb una senzilla motllura llisa.

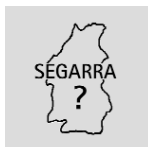
Segurament estava pintada, però el seu molt mal estat de conservació no permet trobar cap resta.

Actualment està situada sobre una plataforma de fusta just a l'entrada de les dues naus. Com que antigament s'havia canviat la direcció de l'església, no sabem on estava situada originàriament.

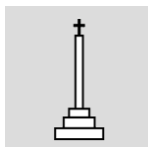

Pica d'aigua beneïda de Talteüll

CREU MONUMENTAL DE TALLEÜLL

Nucli: Talteüll
Distància des de Cervera: 20 km
Accés: Carretera
Indret: *A l'entrada del poble*

Tipologia: Creu monumental
Època: Moderna
Estat de conservació: Regular
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/culte
Actual: Element d'interès escultòric

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Aquesta creu que actualment trobem a l'entrada del poble de Talteüll, fins a mitjans del segle passat es localitzava al Camí de les Eres. Els habitants del poble desconeixen per què va ser traslladada.

Es tracta d'una senzilla creu de pedra aixecada sobre dos podis, sense cap relleu ni treball escultòric. L'alçada total és de 240 centímetres. El primer podi fa 49 centímetres d'altura, 73 d'amplada i 79 de profunditat, i té a la cara frontal una inscripció que, malauradament, ara no es pot llegir ja que està totalment erosionada. El segon mesura 20 centímetres d'altura per 48 d'amplada i 45 de fons, mentre que la creu té 190 centímetres d'altura i 75 de llargada dels braços horitzontals. Els braços de la creu són axamfranats.

Creu de Talteüll, de factura senzilla

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Es desconeix en quina data aparegueren les creus de pedra en territori català, ja que la seva datació és molt difícil pel mal estat de la pedra i per què moltes d'elles han estat substituïdes per còpies que, com que estan a l'aire lliure i es malmeten ràpidament, poden semblar més antigues del que són en realitat.

Les creus indicaven els límits parroquials amb el

símbol de la redempció, però també tenien un significat civil, de demarcació del terme. Segons escriu Duran i Sanpere a *Antiguas cruces de término de Barcelona*, "Un monumento parecido se veía también junto a la puerta de monasterios y de las ermitas. Algunas veces indicaban límite de jurisdicción parroquial o monástica, sin excluir otras significaciones, como votos colectivos, pruebas de ciertas expiaciones o deseo de mover la devoción de los pasantes".

Per J. Gudiol i Cunill, documents catalans parlen de creus posades com a fites als confins d'una parròquia, d'una propietat o al límit de l'espai destinat a enterrament al costat d'una església, i ja l'any 978 està documentada la seva presència en la venda d'alous al comtat d'Urgell. Durant els segles següents en troba més de documentades, que en aquella època podien ser una pedra que portava una creu. Segurament llavors tan sols tenien la finalitat de senyal divisor i d'immunitat eclesiàstica.

Sembla ser que les creus que nosaltres coneixem no són anteriors al segle XV i se les coneix amb el nom de creu de terme; són estilísticament gòtiques. La gent dels pobles volien tenir la millor creu dels contorns, de manera que solien encarregar-se a escultors coneguts, que intentaven fer-les tan afiligranades com podien i sabien. A les creus s'inscribien les indulgències guanyades resant un avemaria, o constava el nom del benefactor que l'havia pagat, o duïen escuts amb senyals heràldiques o de les viles.

El pas del temps les ha anat malmetent i moltes estan mutilades o bé han estat substituïdes per noves creus de pedra que imiten, o no, les anteriors; de vegades enloc de la creu de pedra s'ha col·locat una senzilla creu de ferro.

L'estructura bàsica de les creus monumentals està formada per una graonada, generalment octogonal, sòcol, fust, capitell i creu. A la creu sol representar-se la imatge de Jesús crucificat i a l'anvers la Verge Maria, mentre que al capitell hi solen figurar sants. A partir del segle XV solia anar protegida per una teulada, normalment a quatre vessants, que anava sostinguda per columnes o pilars, sent llavors coneguda amb el nom de Creu Coberta.

Segons la finalitat de la creu se les anomenava de terme, de padró, de Via-crucis, del Rosari, el comunidor (servia per comunir, conjurar, beneir el temps en moments de perill de tempestes i pedregades), etc.

BIBLIOGRAFIA

- BASTARDES, Albert, *Les creus al vent*. Barcelona 1983, ps. 9-31.
- DURAN, Agustí, *Llibre de Cervera*. Barcelona 1977, ps. 337-341.
- Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona 1979, ps. 732-733.

CREU MONUMENTAL DE CAMP-REAL

SEGARRA ?

Nucli: Massoteres
Distància des de Cervera: 22 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: A tocar del Santuari de Camp-real

Tipologia: Creu monumental
Època: Moderna
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/culte
Actual: Element d'interès escultòric

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Creu de Camp-real. La creu perduda ha estat substituïda per una de ferro

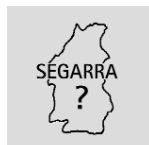
Aquesta creu es troba prop del Santuari de Camp-real i, segons explica la gent del poble, quan el mossèn i els fidels sortien en processó del santuari, acabaven resant davant d'aquesta creu.

És de factura senzilla i tan sols queda la part inferior del que fou la creu original. De pedra i aixecada sobre un sol podi que fa 38 centímetres d'altura i 67 d'amplada, les cantonades estan rebaixades en semicercle, dins el qual hi ha col·locada una petita columneta; la part de fust que queda fa 140 centímetres i per sobre s'hi va posar una creu de ferro en substitució de l'original de pedra, que no sabem com era.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Per a més informació consultar la fitxa de la creu de Talteüll.

ESTELES DISCOÏDALS DE TALTEÜLL

Nucli: Talteüll
Distància des de Cervera: 20 km
Accés: Carretera
Indret: *Dins el fossar del cementiri*

Tipologia: Esteles funeràries
Època: Medieval/Moderna
Estat de conservació: Dolent
Interès: Alt

UTILITZACIÓ:

Original: Religios/Objecte de culte
Actual: En desús/Element d'interès escultòric

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Dins l'actual recinte del cementiri de Talteüll trobem un conjunt de quatre esteles discoïdals fetes amb pedra del país, les quals es troben en molt mal estat per l'erosió que ha sofert la pedra i per l'abandó en què es troben, plenes d'herbes i matolls que mig les amaguen. De les dues parts que formen una estela, el peduncle i els disc, tan sols sobresurt aquesta darrera part i en alguna no del tot.

Pel recinte, a més d'aquestes quatre esteles, es localitzen gran quantitat de pedres que semblen correspondre a peduncles i, segurament, també trossos de disc.

Al llibre *Esteles funeràries discoïdals de la Segarra* escrit per J.M. Miró, a la pàgina 88 es fa referència a una estela epigràfica de Talteüll, de la qual tan sols es veia el disc, que duia gravada la data de 1595 i el cognom Cardenys o Cadenys. Actualment aquesta estela no es veu en el cementiri.

Les quatre esteles conservades tenen dibuix a les dues cares, menys la segona que té una cara molt erosionada i no permet veure si hi havia relleu o no.

Part de l'estela num. 1 que sobresurt del terra

Estela núm 1: està en un estat força acceptable malgrat que una cara ha patit el desgast del temps i la humitat fa que la pedra tingui verdet en algunes parts del disc, que és l'única de l'estela que sobresurt parcialment del terra, ja que la zona d'unió amb el peduncle també es troba una mica soterrada.

Les seves mides són 40 centímetres de diàmetre del disc i 15 de gruix. A la cara de l'anvers, que és la que pitjor es conserva, el relleu que observem és una creu

molt erosionada, amb els braços que sembla que s'eixamplin. Al seu revers una creu rebaixada amb els angles dels tres braços que es veuen arrodonits al final.

El tema de la creu s'origina a la prehistòria i la trobem en totes les cultures. El cristianisme l'enriquirà amb nous significats simbòlics. La creu, en les seves diferents representacions iconogràfiques, és símbol de la mort i resurrecció de Jesús. Per al creient la base de la fe es centra en el fet que Jesús va morir però també va ressuscitar i també nosaltres ho farem. Per això la creu és un símbol molt utilitzat a les esteles.

Creu de l'estela núm. 2 amb els braços laterals eixamplats al final

El revers està tan deteriorat que no es pot observar si en algun moment hi havia hagut representat algun element simbòlic, cosa força probable ja que les altres tres esteles tenen representació a les dues cares. Les seves mides són 39 centímetres de diàmetre de disc i 15 de gruix.

Al seu anvers, malmès pel verdet que s'agafa a la pedra, veiem una creu amb els braços horitzontals que s'eixamplen i els verticals rectes, però tots ells s'allarguen fins al perímetre del disc, que no té bordura. A l'igual que l'estela anterior, és força senzilla i realitzada per algun artesà poc hàbil però capaç de transmetre el missatge de l'estela: la fe en Jesús i en la creença de la resurrecció de la humanitat.

Anvers de l'estela núm. 3, en què es veu clarament la creu rebaixada amb la part superior en mal estat

Estela núm 3: es conserva el disc, que em la part superior ha perdut un tros de pedra, però en general es conserva bé. Fa 39 centímetres de diàmetre de disc i 19 de gruix.

El seu anvers, amb una fina bordura que ressegueix el perímetre, està decorada amb la flor de sis pètals o sexifòlia, imatge que ja s'utilitzava en la cultura grega i de la qual conservem una de les més antigues representacions en una estela d'època etrusca. El seu simbolisme expressa la creença en la immortalitat i en l'eternitat, raó per la qual pertany al món dels morts però també al dels vius, i per això la trobem representada no sols en esteles sinó també en llindes, portes, i finestres, així com en algunes arquivoltes de portalades d'esglésies romàniques, on pren la figuració d'estel simbolitzant el cel.

Anvers de l'estela número 3, en què es veu clarament la creu rebaixada, amb la part superior en mal estat

La sexifòlia té, bàsicament, dos models de representació: 1) representada com a flor de sis pètals col·locats a igual distància l'un de l'altre; es pot fer rebaixant la pedra (imatge en negatiu)

o bé en relleu, com trobem en aquesta estela de Talteüll, és a dir, rebaixant l'entorn dels pètals (imatge en positiu). 2) juxtaposant, a manera de creus, els pètals en forma de braços curvilinis i vores còncaues que es toquen pels extrems, situats generalment dins un cercle.

Al revers del disc una creu força maldestra rebaixada a la pedra. Com ja hem comentat parlant de les esteles número 1 i 2, la creu és signe, pel cristianisme, de mort i resurrecció.

Anvers de l'estela núm. 4, envoltada d'herbes i mig ensorrada al terra

Estela núm. 4:

poder és la més ben conservada, però part del disc està soterrat a terra. Fa 48 centímetres de diàmetre de disc i 20 de gruix.

L'anvers té treballada en relleu una flor sexifòlia ben treballada inserta dins una bordura d'uns 10 centímetres d'amplada; el conjunt és força elegant. El revers, que està més malmès i erosionat, té rebaixada una creu que, segurament, té els braços de la mateixa llargada i que es coneix amb el nom de creu grega.

La simbologia de les dues cares ja està explicada en l'estela núm 3.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Per a més informació consultar la fitxa d'esteles discoidals de Massoteres.